EENE BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS DER REGEERINGS-REGLEMENTEN VAN NED.-INDIË

DOOR

P. H. VAN DER KEMP.

In 1848 werd te Batavia ter Landsdrukkerij uitgegeven eene „Verzameling van Instructien, Ordonnancien en Reglementen voor de Regering van Nederlandsch Indië, vastgesteld in de jaren 1609, 1617, 1632, 1650, 1807, 1815, 1818, 1827, 1830 en 1836, met de ontwerpen der Staats-Commissie van 1803 en Historische aantekeningen”. Deze voor de geschiedenis van het staatsrecht onzer Oost-Indische koloniën hoogst belangrijke stukken waren bezorgd door Mr. P. Mijer. Niet het minst verdienstelijk was de openbaarmaking van het rapport der Staatscommissie van 1803 met de uit die consideratiën voortvloeiende bijlagen, waaronder het ontwerp-Charter.

Dan echter stuiten wij op eenige hiaten.

Het stuk van 1803 is niet bij ontwerp gebleven, maar door het Staatsbewind vastgesteld den 27^{en} September 1804, al is het nooit in werking getreden.

Vervolgens is d.d. 27 Januari 1806 een *Regeerings-Reglement* vastgesteld door den Raadpensionaris Schimmelpenninck; dit stuk, dat mede nooit in werking kwam, is eene belangrijke schakel in de reeks; niet alleen wegens den naam, maar speciaal omdat het Reglement van '15 zich meer aansluit bij dat van '06 dan bij het Charter van '04, zoodat de mededeeling in de *Handleiding* van den hoogleeraar De Louter (5^e. druk, 1904), dat het Reglement van '15 was „grootendeels geschoeid op het ontwerp-charter van 1804”, in tweeërlei opzicht voor tegenspraak vatbaar schijnt.

In een artikel van dit tijdschrift, *Nieuwe volgrees*, 1864, 8^e deel, is door den heer D. W. Schiff „De koloniale politiek onder den Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck” (bl. 377 v.v.) op zeer verdienstelijke wijze kortelijk uiteengezet en dit opstel door hem verrijkt met in extenso terug te geven wat aan de verzameling-Mijer ontbrak,

namelijk: het Regeeringsreglement van 1806 met tal van andere voor de kennis van het tijdvak gewichtige stukken. In zekeren zin is ook dit Reglement van 1806 belangrijker dan de door Mr. Mijer openbaar gemaakte stukken van 1807, zijnde slechts de bij Koninklijk Besluit van 9 Februari 1807 vastgestelde Instructie voor den Gouverneur-Generaal, zoomede voor den Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië. Het Reglement van '06 is na de verschijning in 1865, — tenminste van dat jaar is Schiff's Bijdrage gedagteekend, ofschoon het Bijdragen-deel het jaartal 1864 draagt — opgenomen in het nuttige boek van Mr. G. J. Grashuis: „De Regeerings-Reglementen van Nederlandsch-Indië benevens het Charter van Nederburgh”.

Maar is 'dan, nadat de stukken van 1806—1807 door het verlies onzer koloniën in onbruik geraakt waren, het Regeerings-Reglement van 1815 zonder voorafgaande gezette beschouwingen tot stand gekomen?

De ontkennende beantwoording dier vraag geeft de stof voor deze bijdrage, welke alzoo kan beschouwd worden als een vervolg op de bijdrage in dit Tijdschrift van 1864—1865.

's-Gravenhage, 6 Maart 1908.

Zeker zijnde van de ten slotte bij het Londensch tractaat van 13 Augustus 1814 ons gewaarborgde teruggave der koloniën, was reeds te voren te 's-Gravenhage door den Souvereinen vorst gevestigd een *Raad van Koophandel en Koloniën*, waarvan de provisi-oneele instructie werd vastgesteld bij souverein besluit van 25 Juni 1814, N°. 66, een stuk dat men afgedrukt kan vinden in het Tijdschrift van Ned.-Indië 1854, dl. II, bl. 317. Aan die vaststelling was een besluit van 6 April 1814 voorafgegaan, houdende de instelling van den Raad met negen leden. Het traktement was f 4000 'sjaars; dat van den secretaris werd gesteld op f 3000.

De namen der leden waren:

J. Goldberg;
 P. van IJzendoorn;
 J. P. Scholten van Aschat;
 J. C. van der Kemp;
 W. G. van de Poll;
 M. J. Macaré;
 J. A. de Mist;
 J. Bourcourd; en
 D. F. Schas.
 Secretaris A. N. Mooyaart.

Aan dit college nu werd opgedragen een Regeerings-Reglement te ontwerpen en wel ten gevolge van een aan den departementschef van Koophandel en Koloniën, toen nog geheeten „Secretaris van Staat”, gerichte Kabinetsorder van den Souvereinen vorst luidende aldus:

Nº. 5. Bij de Raad van Koophandel en Koloniën zal worden in overweging genomen:

1º Welke inrigting van het Coloniaal Bestuur der Oost Indische volkplantingen de verkiezelijkste is en door Ons zoude moeten worden gearresteerd.

2º Welke Provizioneele voorschriften omtrent het stuk van den Handel op de volkplantingen aan den Gouverneur-Generaal zouden behooren te worden medegegeven, en hoe dezelve producten ten meesten voordeele van den Staat moeten worden gerealiseerd?

Wij verlangen dat daarbij worden in het oog gehouden het in 1803 ontworpen charter, de nadere bepalingen bij gelegenheid der zending van den heer *Elout* gemaakt, en de belangrijke instellingen gedurende het Bewind van den heer Daendels tot stand gekomen.

En daar deze materie sedert lang een voorwerp van de overdenkingen, en deze arbeid van vele Leden van gemelde Raad geweest is, vertrouwen wij dat deszelfs deliberatiën spoedig tot een vruchtbaar einde zullen kunnen worden gebracht en het begeerd advis, nog in den loop dezer maand zal opgemaakt en ingediend worden.

Laken, den 1^{en} September 1814.

Willem.

Uit deze opdracht is voortgevloeid 's Raads advies van 21 October 1814. Mij dunkt dat dit stuk evenzeer openbaarmaking verdient als de *Consideratiën* van 1803. Daarom laat ik het hier volgen; slechts op enkele plaatsen geef ik in noten eenige ophelderende aantekeningen. Het bij het advies gevoegde ontwerp werd geenszins ongewijzigd aangenomen. Opmerkelijk is reeds de afwijking bij den aanvang en wel met het oog op hetgeen eerlang te doen zal zijn over de verhouding tusschen den verantwoordelijken Minister en den Gouverneur-Generaal. Volgens art. 2 van het Ontwerp was namelijk de „Hoge-Regering van Indië” [Gouv. Gen. en vier Raden] „aan onzen *Secretaris van Staat voor de zaken van Koophandel en Koloniën* rekening en verantwoording schuldig van alle hare verrigtingen”;

was de Landvoogd „aan gemelden Secretaris van Staat ondergeschikt en verantwoordelijk”; waren de Hooge Regeering van Nederlandsch-Indië en de Landvoogd „gehouden te gehoorzamen, te executeren en te doen executeren alle zoodanige orders, als door voornoemden Secretaris van Staat op onze autorisatie” werden gegeven. — Ware dit alles zoo vastgesteld, dan zou eerlang de Gouv. Gen. Van der Capellen niet op eene hoogst onverstandige wijze zijn gestruikeld over zijn onafwijsbaren plicht tot verantwoordelijkheid aan den Minister en zou de minister Elout voor de pijnlijke taak zijn bewaard gebleven om in een fraai stuk den Koning uiteen te zetten, hoezeer zijn voormalige collega der Commissie-Generaal in dwaling verkeerde. Intusschen verving art. 2 van het Reglement van 1815 de hier zoo duidelijk gestelde verantwoordelijkheid van den Landvoogd aan den Minister, door dien aan den „Souverein”.

's Raads advies werd vastgesteld in eene zitting van 18 October 1814, waaraan deelnamen de voorzitter Goldberg, zoomede Van IJzendoorn, Scholten, Van der Kemp, Van de Poll, De Mist, Bourcourd en Schas. Daarbij werd echter in de notulen op verzoek van Scholten aanteekening gehouden, „dat ofschoon Hij zoo wel in zijne betrekking van Rapporteur, als in die van Lid van den Raad, zich in het generaal met het zoo even gearresteerd Rapport heeft geconformeerd, Hij echter met opzigt tot het realiseren der producten met de Commissie tot de Indische zaken van den jare 1803 en op diezelfde gronden van oordeel is, dat even zoo wel als omtrent de fijne speceryen wordt geproponeerd, ook de verkoop van koffij en peper, hier te Lande, en voor 's Lands rekening had behoren voorgedragen te worden, met uitzondering alleen van enkele gevallen, waarin de hooge nood zulks onmogelijk maakt.”

Het advies van den Raad van Koophandel en Koloniën, dat geleid heeft tot het Regeerings-Reglement van 1815:

's Hage, den 21 October 1814.

Ingevolge de Kabinets order van U. K. H., gegeven op het Huis te Laken 1° Septr dezes jaars 1814, hebben wij met al die aandacht, welke het gewigt der zake vorderde, de stukken vergeleken naar welke het U. K. H. behaagd heeft onze deliberatiën te verwijzen, om in overweging te nemen:

1° welke inrigtingen van het civiel bestuur der O. I. Bezittingen voor de verkieslijkste is te houden;

2° welke *provisionele* voorschriften nopens het stuk van den handel op die bezittingen aan Commissarissen-Generaal en Gouverneur-Generaal zouden behoren te worden medegegeven, en hoe hare produkten ten meesten voordeele van den Staat moeten worden gerealiseerd.

En het is in voldoening van Hoogst deszelfs geëerbiedigde bevelen, dat wij na gehouden conferentiën met den Heer Elout als een der door U. K. H. benoemde Commissarissen-Generaal, in overeenkomst en instemming zijner opiniën, de eer hebben het resultaat onzer bevindingen en gevoelens aan U. K. H. aan te bieden:

A Een Concept-Reglement, en de daar op gebouwde en voort-spruitende Instructiën, als:

B. De Instructie voor Commissarissen-Generaal.

C. De Instructie voor den Gouv.-Generaal.

Wij hebben al aanstonds in navolging van het geen bij den voormaligen Raadpensionaris Schimmelpenninck is begrepen geworden, gemeend de benaming van *Reglement* boven die van *Charter*¹ te moeten verkiezen, ten einde, meer dan het denkbeeld van de laatste benaming schijnt toe te laten, aan U. K. H. voor te behouden, zoodanige veranderingen in de orde van Regering en het geheel beheer der Aziatische bezittingen, bij vervolg van tijd daar te stellen, als Hoogstdezelve in zijne wijsheid zal mogen nodig oordeelen.

Door het geen de gewezen Gouverneur-Generaal Daendels, bereids, in overeenstemming, zoo wel met het Charter als met het vorig Reglement², dadelijk heeft in werking en tot stand gebragt, zouden wij, gevoeglijk, verscheiden artikelen in de beide gemelde Staatsbesluiten vervat, hebben kunnen achterwegen laten, en welligt volstaan kunnen met blotelijk Commissarissen-Generaal tot de wederoprigting en instandhouding der bedoelde inrigtingen en verbeteringen te verwijzen, voor zoo verre zulks nog na de occupatie van het Engelsch Gouvernement doenlijk en raadzaam mogte voorkomen, niettemin eene deur open latende, om naar aanleiding van omstandigheden en bevind van zaken, gelijk ook onder de nodige precautiën, tot andere of betere maatregelen te kunnen overgaan, mits daar van doende rapport.

Dan, bij achterlating van zoodanige artikelen als boven bedoeld,

¹ Gelijk immers het ontwerp van 1803 genoemd was.

² Het hiervoren vermeld R. R. van 1806.

zou de inrigting van het Reglement, het welk toch tot den grondslag nopens het beleid van de regering enz. zal moeten verstrekken, deszelfs geheel of volledigheid verliezen, en wij hebben dus beter geoordeeld, alles wat daar toe dienen kan, immers zoo veel de hoofdtrekken aangaat, op nieuw eene plaats te geven.

Wij zullen de aandacht van U. K. H. niet vermoeijen met een vervelend narré, wegens de verschillende artikelen, welke bij derzelve overneming uit het vorig Charter en Reglement eenige nadere redactie, plaats-verschikking, aflatting of bijvoeging behoefden; vermeenende meest aan de intentie van U. K. H. te zullen voldoen met ons bij dit Rapport ten aanzien van het Civiel en Justitieel Bestuur, den landbouw, den koophandel en de zeevaart slechts tot het hoofdzakelijke te bepalen.

Wat dat aangaat: Het Civiel Bestuur.

Wij hebben tot het formeren van een ligchaam uitmakende de Hooge Regering (art. 2) voorgedragen, voortaan te zullen bestaan in den Gouv. Gener^l en vier Raden.

Wij hebben gemeend de positie van Raden extraordinaïr, hoe zeer van ouds plaats gehad hebbende, ter besparing van onnodige traktementen te kunnen achter wegen laten, kunnende altoos wanneer U. K. H. daartoe termen mogten vinden eenige buitengewone raden door Hoogstdezelve worden benoemd buiten bezwaar van de kas, even zoo als zulks bij den Raad van Staten plaats vind.

Ook hebben wij bij een afzonderlijk artikel (art. 8) bepaald, dat niet gelijk al meede bevorens plaats greep, en tot vele misbruiken leiden konde, eenig lid der Hoge Regering voortaan in eenig ander collegie zal vermogen te presideren of een administrative post of comptabel ampt te bekleden.

Voorts hebben wij ten grondslage gelegd dat er zijn zal:

- 1° Eene administratie van Financiën en Domeinen (art. 31);
- 2° Een afzonderlijk oppertoezicht over de koffij-teelt (art. 33);
- 3° Eene administratie van de houtbosschen (ib);
- 4° Eene administratie van wegen en posterijen (ib);
- 5° Eene Generale Rekenkamer (art. 34);
- 6° Een Hoog Gerechtshof van Justitie (art. 51) ¹.

Ten aanzien van de organisatie dier afzonderlijke administratiën, waren bij den gewezen Gouv. Genl Daendels de hooffdirectien van elk derzelve, in plaatse van aan collegien, gelijk bij vorig

¹ Art. 47 stelde in een *Hoog Gerechtshof van Nederlandsch-Indië*.

Charter en Reglement was bepaald, aan enkele personen met aan dezelve ondergeschikte Hoofd- en minder administrateurs, opgedragen; hoezeer zoodanig eene inrigting ons toeschijnt meest met de tegenwoordige eenhoofdige Regeringsvorm over een te komen, en zich van den kant van meerder klem en vaardigheid, gelijk tevens ook van minder verdeeling of verzwakking in de verantwoordelijkheid aanprijst, hebben wij echter gemeend zulks alternatief te moeten stellen, om ook in deze aan C. C. G. G. eenige ruimte, naar bevind van zaken over te laten.

Wij hebben echter geoordeeld, dat de voormalige kostbare en weinig meer applicabele post van Directeur-Generaal, welke hoge ambtenaar ook tevens, ofschoon ten eene maal incompatibel, in de Hoge Regering pleegt sessie te hebben, behoort te blijven afgeschaft, gelijk zulks ook reeds bij het Charter en vorig Reglement was verstaan geworden.

Wat wijders de verdere verdelingen der onderscheide Lands Distrikten en derzelver afzonderlijke administratiën aangaat, hoezeer de vernietiging van het voormalig afzonderlijk Gouvernement van Javas Noord-Oostkust, en de verdeeling in Landdrostambten, met derzelver onderdeelingen door gem. Gouv. Daendels tot stand gebracht, ons doelmatig is voorgekomen, zoo hebben wij ten dezen aanzien, naar het voorbeeld van het dikwerf gem. Charter en Reglement, als zijnde blotelijk administratief en voor vele wijzigingen ter bereiking van dezelfde doeleinden vatbaar, vermeend geene vaste bepalingen te dezen aanzien ten grondslage te moeten leggen, maar veilig zulks aan de thans benoemde C. C. G. G. naar bevind van zaken te kunnen overlaten.

Er blijft nog overig te remarqueeren, dat hoezeer in het vorig Charter en Reglement de koophandel aan de twee onderste klassen van ambtenaren even als aan alle andere vrijburgers, werd toegelaten, dit punt namelijk, of die vrijheid niet behoorde geëxtendeerd te worden tot alle klassen van ambtenaren, dan wel of het niet meer geraden ware alle ambtenaren zonder onderscheid, van zoodanigen handel uit te sluiten, breedvoerig is behandeld geworden, en dat na rijp beraad de Raad gemeend heeft tot het laatste alternatief te moeten verstaan.

Te meer daar het te voorzien is, dat de commercianten hier te Lande zich gedisponeerd vindende op de aziatische bezittingen handel te drijven, ook bedacht zullen zijn, hunne agenten, die zich tot dat einde aldaar vestigen zullen, derwaarts te zenden en dat er

derhalven geen vrees zijn kan, dat er een genoegzaam aantal vrijburgers tot den handel geschikt zich weldra op Batavia zullen bevinden, terwijl den handel aan ambtenaren toe te staan, aan te veel inconvenienten en misbruiken onderhevig zoude zijn.

En nu overgaande tot de *Justitie*.

Hoe gewichtig en hoogst belangrijk het point de rechtsoeffening in s' Lands Aziatische bezittingen ook zijn moge, hebben wij ons echter minder verlegen gevonden, daar omtrend met eene volkomene gerustheid U. K. H. een plan aan te bieden, het welk aan C. C. G. G., en verder aan de Hoge Regering in Indië, tot eene gepaste leidraad zal kunnen dienen, om in die afgelegene gewesten eene prompte en goede wijze van rechtspleging òf in te voeren, òf verder te beschaven en te consolideeren.

De hoofdtrekken doch waren daar van met de grootste zorgvuldigheid reeds in den jare 1803 ontworpen, door de hier boven meermalen genoemde Commissie tot de O. I. Zaken, onder welke zich bekwame Staatsmannen en Rechtsgeleerden, en daar onder wijlen den Heer Nederburgh, der plaatselijke omstandigheden daarboven ten vollen kundig, bevonden.

En de leden dezer Commissie, zich, in een zoo teder point noch niet genoeg op eigene bekwaamheid en ondervinding verlatende, verklaren (pag. 60 van hun rapport) „dat zij daar bij gebruik gemaakt hebben van de doorwrochte kunde van twee voorname rechtsgeleerden binnen de Residentieplaats, welke ten hare verzoeken, en ter liefde van het Vaderland, aan hun wel hadden willen mededeelen derzelver gevoelens over de ontwerpen der commissie tot verbetering van het Justitiewezen in Indië”¹.

Het Staats Bewind van dien tijd onder welker Leden zich al mede veele bekwame mannen en kundige Rechtsgeleerden bevonden, heeft met eenige veranderingen, voornamentlijk met weglating van het geen door de Commissie ten opzichte der militaire krijgsraden was voorgesteld, het Concept dier Commissie meestal woordelijk overgenomen, en gevolgd in het Charter voor de Aziatische Be-

¹ Ik heb te vergeefs in de Verz.-Mijer naar deze woorden in de Consideratiën van 1803 gezocht. Wel lees ik op bl. 202 over de noodzakelijkheid om de Justitie „eene wezenlijke en grondige verbetering” te doen ondergaan, deze woorden: „Het diep gevoel der hoge noodzakelijkheid van zoodanige verbetering noopte ons, na attente overweging, om twee onzer Medeleden te verzoeken, dit stuk opzettelijk te onderzoeken, en ons derzelver consideratiën daar over mede te deelen; hier aan voldeeden zij, den 15^{en} Februari 11. bij eene uitgewerkte Memorie . . .”

zittingen, gearresteerd bij deszelfs Besluit van den 27 September 1804.

De toenmalige tijdsomstandigheden, de invoering der Regeringsvorm in voege dezelve bij opgedagt Charter was voorgesteld, buiten executie gehouden hebbende, maakt het voor ons eene zoo veel te sterkere geruststelling, wanneer wij, bij confrontatie van het bij den gewezen Raadpensionaris Schimmelpenninck op den 27 Januarij 1806 gearresteerd *Reglement op het beleid van de Regering en het Justitiewezen in de Aziatische Bezittingen enz. enz.* met de beide hier voren gementioneerde staats-stukken, dezelve, wat het justitieele betreft, meest al woordelijk, immers met zeer weinige, en voor de hoofdzak geene belangrijke veranderingen bij dit Reglement zagen overgenomen.

De artikelen bij het ontwerp der Commissie van 1803 voor komende omtrent de militaire krijgswet, welke bij het Charter van het Staatsbewind waren weggelaten, zijn bij ons concept wederom op derzelver plaats ingebracht¹ en de genoeg bekende Rechtskunde van den Heer Schimmelpenninck zelve, gevoegd bij die van vele Leden van den toenmaligen Aziatischen Raad, tot het redigeren van dit Reglement gecommitteerd geweest, en van den Heer Elout, die nevens den Heer Grasveld tot de invoering daar van was gedesignt, en met welken deswegens verscheide preparatoire besognes gehouden waren, moet, naar ons inzien, alle huivering wegnemen, dat dit belangrijk point niet met de meeste bedaardheid, en door de kundigste mannen van ons vaderland in het vak van Rechtspleging aan alle kanten zou zijn gezien, en nu, door eenige jaren nadenkens, als het ware ten vollen begroeid, niet met gerustheid aan U. K. H. ter aanneming en vaststelling zou mogen worden aangeboden.

De Gouv^r. Genl. Daendels, voor een groot gedeelte het Justitiewezen op het eiland Java ook op den voet van dit Reglement georganiseerd hebbende, terwijl de door den oorlog gestremde communicatie met Europa en de buitenkantoren in Azia, de geheele invoering daar van, ook door gebrek van genoegzame geschikte sujetten, als toen ondoenlijk maakte, blijft het thans alleen onzeker, in hoe verre het Engelsch Gouvernement, na de in bezit neming van s' Lands Aziatische Bezittingen, de reeds ingevoerde gedeelten van dit nieuwe systema van Rechtspleging geconserveerd, dan wel

¹ Zie de artt. 74 vv. van het. R. R. van 1815.

vernietigd, veranderd, of na de Engelsche wijze van Rechtsbehandeling verbogen hebben.

Deze onzekerheid voor oogen houdende, hebben wij met behoud van het zaaklijke van de hier boven gementioneerde stukken, over het geheel genomen, echter getragt doorgaans bij het hiernevens gevoegd concept zoodanige woorden te bezigen, welke door eene mindere bepaalde omschrijving, zoo wel op de conservatie van de reeds in werking zijnde, als op de invoering van noch niet in werking gebragte, of intusschen weder veranderde gedeelten, van het U. K. H. hier bij aangeboden Concept, gelijklijk van toepassing zijn konden en daar door als van zelve eene strekking hebben, om voor te komen, dat U. K. H. door te veel bepaalde en eenmaal vooruit gegevene orders of instructien zich zoude behoeven terug te houden, om na dat de berigten der uittegenden C. C. G. G. op plaatselijke en personeele ondervinding van den tegenwoordigen stand van zaken gegrond, U. K. H. zullen zijn aangeboden, als dan zoodanige meer volledige en praecise bevelen en instructien te kunnen geven, als U. K. H. in der tijd ten beste van s' Lands Aziatische Bezittingen zal oordeelen te behoren.

Eenige weinige meest al woordelijke veranderingen, welke de ^{trans} aangenome gelukkige constitutie van het moederland, onder U. K. H. Souvereine Regering noodzakelijk maakte, gevoegd bij eenige verschikkingen van volzinnen, of zamenvoeging van, naar ons inzien, bij elkander passende, doch bij de hier boven aangehaalde Staatsstukken meer verspreidde bepalingen verdienen naauwlijks eenige plaatselijke aanwijzing en kunnen allen, zoo wij ons niet bedriegen, dienen tot gevoeglijker rangschikking, en beter overzigt van het geheel.

Wij mogen echter U. K. H. niet verbergen, dat wij gemeend hebben ons de volgende meer zaaklijke veranderingen te mogen veroorloven.

Het requisit bij art. 59 van het Charter van den 27 September 1804 en bij art. 51 van het Reglement van den 27 Januarij 1806 gevorderd, dat de Hoge ambtenaren, daar bij genoemd ¹, wanneer die in eene van s' Lands volkplantingen mogten geboren zijn, als dan van *Europeesche* ouders moeten geboren zijn, is door ons weggelaten, daar het onzes inziens eene onbillijke uitsluiting zijn zoude van de descendenten van *Europeesche* Familien, die zich vastlijk

¹ Namelijk de President en de 10 leden van het „nieuw Hoog Gerechtshof voor Bataafsch Indiën”, volgens de artt. 58 en 59 van het Charter

meter woon in eene van s' Lands buitenlandsche Bezittingen hebben geëtablisceerd, dat hunne kleinzonen en verdere afstammelingen aldaar geboren, tot geene van de daar bij uitgedrukte ambten zouden verkiesbaar zijn, wanneer zij anders ook aan alle de overige vereischten der wet voldeden, **alleen** om dat, na hunnen eersten *Europeeschen* stamvader, alle de volgende generatien dan van *Coloniale*, en niet meer van *Europeesche* ouderen afkomstig waren. Dit zou eene anders, zoo wenschelijke, vermeerdering van beschaafde en vermogende Familien in de volkplantingen eerder ontmoedigen en in den weg staan, dan bevorderen.

Bij art. 60 en 52 der beide voorschreve stukken hebben wij door het weglaten van het woord *commissien*¹ het slot van dat art. zoodanig veranderd, dat het aan den Gouv. Genl. onverlet blijft de leden of ministers van het Hoog Gerechtshof soms tot eene zeer nuttige temporaire commissie ook van justitieelen aart te kunnen gebruiken, en dat dezelve ook bij wege van promotie of verwisseling ten allen tijde tot andere posten zouden kunnen worden bevorderd.

De bij art. 61 en 53 respectie gestelde poenaliteit tegens zoodanige leden, welke binnen de eerstkomende tien jaren van hun Lidschap in het Hoog Gerechtshof renuntieeren, en derzelver demissie uit het zelve vragen en obteneren, om dan ook zoodanige Colonie dadelijk te *moeten* ruimen, en met of tegen hunnen wil te *moeten* repatrieeren, is ons voorgekomen te zijn ongepast, en zonder eenig blijkbaar nut.

Het is toch op zich zelve geen misdaad, van een ambt te renuntieeren, en het schijnt reeds poenaliteit genoeg te zijn, door zoodanige praemature demissie alle uitzigt op pensioen te verliezen, zonder daar te boven tot eene gedwongene verhuizing, in effecte met een politiek bannissement gelijk staande, te worden genoodzaakt.

Het is naar onze denkbeelden zelfs schadelijk voor de Colonien, de verhuizingen te zeer te faciliteeren, wanneer geene dringende redenen van slegt gedrag of vreze van te stigten volksberoerten, of diergelijke daartoe volstrektelijk noodzaken. — Om deze bedenkingen hebben wij dit gedwongen vertrek uit de Kolonie van een Lid van het Gerechtshof, dat deszelfs ambt heeft geresigneerd, weggelaten.

De bepalingen bij art. 58 van het Reglement van 1806 zijn ons toegeschenen aanleiding te geven tot eene vermenging van magt.

¹ Dat President en Leden van het Hoog gerechtshof geene andere bedieningen enz. mochten bekleeden, en „tot geenerlei andere Bedieningen of Commissiën in Indië” worden benoemd: art 60 Charter.

Wij hebben daarom eene zoodanige bepaling nopens het voorstellen van maatregelen tot verbetering der gebreken in de Justitie ingelicht, welke de grensscheiding tusschen het Gerechtshof en de Hoge Regering duidelijk aanwees, gelijk uit het 60 art. van het door ons ontworpen Reglement blijkbaar is.¹

Het *Fiat* van den Gouv. Genl. op Doodvonnissen het welk bij de meergem. Staatsstukken 73 en 64 respective alleen tot de Rechtbanken op Java bepaald was, hebben wij gemeend tot alle de subalterne Rechtbanken ook op de buiten etablissementen te moeten uitstrekken.

Wij erkennen wel dat daar door de gevangenhouding der Delinquanten soms zeer lange kan worden gerekt, en derzelver straf, aldus tegen de letter der wet, en tegen de intentie des Rechters kan worden verzwaaard, en dat ook in enkele zeer zeldzame gevallen van oproer, of publiek geweld, eene prompte doodstraf, zijne groote nuttigheid hebben kan. Edoch de weinige bekommering voor zulke buitengewone gevallen, in welke doch alle wetten zwijgen, en waar in de tegenwoordigheid van Geest van den Hoofdgebieder doorgaans alles beslist, gevoegd bij de waarschijnlijkheid dat de uitoeffening van het Recht op deze buiten kantoren doorgaans aan minder kundige handen zal moeten worden toevertrouwd, dat ook in zulke klijne maatschappijen, driften, wraaknemingen, of eigen belang eerder te vrezen zijn, dan bij eene grotere massa van Inwoneren, en dat in allen gevalle de dadelijke executie van een doodvonnis, den gecondemneerden, op een der Buitenkantoren den weg tot het verzoeken, en soms obtineren van surcheauce, of van gratie of pardon, onherroepelijk zoude afsnijden, waar door zijn lot oneindig boven dat van een Ingezeten van Java zou worden verergerd, en dat eindelijk de mogelijke conservatie van *eens* menschen leven, tegen alle bedenkingen ter contrarie, bij ons het overwigt houdt: zoo hebben alle deze redenen te zamen genomen ons overgehaald om ook de executie van Doodvonnissen bij de subalterne Rechtbanken *buiten* Java uitgesproken, aan het *Fiat* van den Gouv. Genl. te onderwerpen.

Wij hebben verkozen geene plaatsen tot het op dezelve te formen subalterne Rechtbanken te specificceeren, gelijk zulks bij de 84 en 74 artik. der dikwerf aangehaalde Staatsstukken geschied is; daar de tijds omstandigheden meermalen eene verandering in het

¹ Geworden art. 56.

bezit derzelve zouden kunnen te weeg brengen, of het gering getal van overgeblevene Inwoneren bij zommige, het aan den gang houden van eene afzonderlijke Rechtbank genoegzaam onmogelijk, of immers onnuttig zou kunnen maken.

Algemeene bewoordingen, die de executie van alle gewone gevallen, het minst belemmeren, schijnen ons toe het eigenaartige van een Reglement van Regering te moeten uitmaken, en dan al het overige, naar de bijzondere Instructien te verwijzen.

Bij het art., rakende de *advocaten-adviseurs* (art. 85 en 75) hebben wij gemeend het voor dezelve zoo bezwaarlijk, en in de gevolgen voor s'lands kasse zoo kostbaar verbod: *van het waarnemen van andere bedieningen ofte drijven van handel enz.* te moeten wegnemen.

Want behalven dat ons vaderland 'zelve duizenden voorbeelden opleverd, dat in de zwaarste gevallen, ook *decisoire* advysen, zelfs over leven en dood, door Rechtsgeleerden, te gelijk aanzienlijke ambten bekledende, gegeven worden, schijnt het ons bijna onmogelijk toe, dat men eenigzins bekwame sujetten, de pleitbalien alhier reeds met succes eenige jaren hebbende gefrequenteeerd, zal kunnen overhalen, om hunne reeds gevestigde praktijk en alle hoop op aanzienlijke eerambten in het Vaderland vaarwel te zeggen, en alleen op de toezegging van een goed tractement, hun leven op zulke afgelegene etablissementen te gaan wagen of in het duister te verslijten; hoe groot zou zulk een tractement wel behooren op te lopen, om eene redelijke schadeloosstelling voor zoo vele opofferingen te kunnen uitmaken?

En zouden niet ook deze advocaten-adviseurs, nadat zij door eenige jaren verblijf en oeffening der Lands Zaken aldaar zijn kundig geworden, met vrugt tot nuttige en winstgevende bedieningen, *met de Justitie in geene betrekking staande* kunnen en mogen worden benoemd, behoudens derzelve bevoegdheid en verpligting, om desgevraagd, echter in zaken van belang, de subalterne Rechtbanken te dienen van derzelve advyzen?

De Landbouw.

Wat deze aanbetreft, hoezeer ten aanzien van een liberaalder stelsel van culture dan de verpligte of geforceerde leverancien, de argumenten van den Gouv. Daendels, tegen het geen den gewezen Raadpensionaris Schimmelpenninck bij geheime instructie, slechts als middel heeft voorgesteld, onvoldoende voorkomen, om het stelsel zelve te bestrijden; en de begunstigers van een vrijer stelsel nimmer bedoeld hebben eene oogenblikkelijke omwenteling in de verouderde

gewoonten der Javanen aan te raden, maar integendeel, met langzame schreden, bij wijze van proefneming, in zommige distrikten, ten voorbeelde van anderen, en niet dan met overleg van de meest verstandige onder de Inlandsche Regenten, zoodanig stelsel van vrijer cultuur voor te bereiden en in te voeren, als meest overeenkomt met de aloudeste instellingen, namelijk die der contingenten, (bestaande in een gedeelte, bij wijze van tienden aan den Heer te leveren) hebben wij geoordeeld, dat het thans ontijdig was, dit onderwerp breedvoerig te bediscutieeren, de keuze toch nopens de personen door U. K. H. tot de hoge posten van C. C. G. G. benoemd, maken het min noodzakelijk, zelfs onraadzaam hier omtrend eenige bepalingen te maken; te meer daar het Engelsch Gouvernement, gedurende deszelfs occupatie, welligt de verdedigers van een liberaalder stelsel kunnen zijn voor uit geloopen, en het des nog onzeker is, wat wenschelijk zal zijn, van het geen reeds is geschied te behouden of te veranderen. Wij hebben des gemeend te kunnen volstaan met ten dezen aanzien ons te bepalen tot het plaatsen der art. 81, 82 en 83.¹

Koophandel.

Zoodra het Land gemeend had de possessien der O. I. Comp. te moeten aan zich trekken en het geexpireerde octrooy niet meer van den uitsluitenden handel op dezelve te moeten vernieuwen, keerde alles weder in den boezem van den algemeenen handel terug, zoo lang immers geene daad van oppermagt eene nieuwe beperking op de algemeene vrijheid daar stelde. Dit nu konde van eene wijze en rechtmatige Regering, zonder overwegende redenen van noodzakelijkheid of van het algemeene goede, niet worden verwacht. Inderdaad, werd ook de handel, niet slechts van haven tot haven in de Indische vaarwateren, de Moluccos uitgezonderd, maar ook van hier op Batavia en terug bij publicatie van 1° Maart 1803, vrijgesteld, met uitzondering nogtans van de peper en koffij benevens de fijne specerijen, onder welke laatste verstaan worden, de nagelen en de muscaatnoten met derzelver schil of foelie.

Nog gewoon aan de uitsluitende verkopeningen van de Comp. met derzelver gepaarde gaande aloude periodique tijds bepalingen of tusschen vakken van stilstand, scheen men zich, destijds, noch niet los te kunnen maken van het denkbeeld als of zulks even zoo noodzakelijk voor de peper en koffij, dan wel voor de fijnere spece-

¹ Geworden de artt. 78, 79 en 80

rijen, alzoo behoorde. Men zag voorbij, dat zoodanige uitsluitende en periodique verkopeningen nuttig of zelfs noodzakelijk kunnen zijn, in zoodanige artikelen, als welke de Staat uitsluitend van andere natien bezit, gelijk als nog, grotendeels, de fijne specerijen kunnen beschouwd worden, en daar bij van een bepaald debiet zijn; maar dat de peper, welke ook elders wordt gevonden, en de koffij, welke van veelerlei oorden, in het bijzonder van de W. Indie wordt aangebragt, en genoegzaam een onbepaald en altijd toenemend debiet heeft, deze beide nl. het karaktermatige van artikelen tot monopolie geschikt, ten eenemale kwamen te ontbreken.

Waar bij nog inzonderheid dient aangemerkt, dat de gezegde openzetting van den vrijen handel, wanneer daar bij uitgezonderd bleef de peper en de koffij, zoodanige eene vrij verklaring van handel in der daad, niets betekende, maar veel eer de verwachting van den algemeenen handel opgebeurd, en op de Aziatische Bezittingen aangemoedigd te zien, geheel te leur stelde. Men had het voorname voedsel van een zoodanigen vrijen handel terug gehouden.

Geene aanmoediging kon er zijn, om benodigdheden van hier naar Batavia enz. uit te voeren, zonder vooruitzigt tevens, van met volle ladingen weder te kunnen te huis varen.

Dit nu konde niet met de Javasche suiker, welke de vracht niet verdragen kan, en slechts tot onderlaag, in plaats van ballast wordt medegevoerd, en van eenige verdere kleinigheden, geschieden.

Deze en meer andere consideratien, welke men nog daar bij zoude kunnen voegen, schijnen dan ook veroorzaakt te hebben, dat bij de latere Staats Besluiten van twee elkander opgevolgde Regeringen, blijkens het gearresteerde Charter bij het Staatsbewind, art. 96, en het Reglement van den Raadpensionares Schimmelpenninck, art. 89, de peper en koffij niet meer onder de uitsluiting van den vrijen handel zijn begrepen gebleven.

De langdurige stremming van de vaart met eigen vlag, is dan ook te houden voor de eenige oorzaak, waarom niet openlijk, met intrekking of liever uitbreiding van voormelde publicatie, deze meerdere vrijheid van handel den volke is aangekondigd geworden. Intusschen is deze vrije vaart, gedurende den oorlog, door Amerikaansche vlag, tot op de uitbarsting van de Amerikaansche onlusten met Engeland, alzoo onafgebroken uitgeoeffend gebleven, gelijk nu door de allezijs gezegende ommekeer van zaken, met Hollandsche vlag zal kunnen ondernomen en voortgezet worden.

Wij hebben dan ook gemeend, op het voetspoor der hier gemelde

Staats Besluiten geene veranderingen of nadere bepalingen, ten dezen aanzien te moeten voordragen.

Wij hebben, echter, almede volgens rigtsnoer van gezegde Staatsstukken eene deur opengelaten (art. 65 ¹) om zoodanige produkten, als welke op de Indische markt onverkocht mogte overblijven, te kunnen te huis varen, om het zij door het Gouvernement zelf, of in commissie, benevens de specerijen te kunnen worden te gelde gemaakt.

De Zeevaart.

Behalve wat reeds boven gezegd is, hebben wij ten dezen aanzien nog aan te merken, dat wij gemeend hebben al de artikelen welke de onderscheidene gevallen derzelver bepalen zonder eenige zakelijke veranderingen uit de evengemelde stukken te moeten overnemen.

Haast zouden wij niet geschroomd hebben zelfs de vrije vaart tot op de Moluccos uit te strekken.

De tijd nadert en schijnt nabij, van de voorspelling vervuld te zien, welke oudtijds de schrijver die voor den Raad Pensionaris *Joan de Wit* de pen voerde, heeft te boek gezet, „dat de Hollanders niet altijd meester van het monopolie der specerijen blijven zouden”.

In der daad, zijn de kruidnagelen reeds lang naar Cayenne, en in deze latere dagen in de Engelsche Bezittingen op Sumatra en Bengalen overgevoerd; en ofschoon de qualiteit der bijsoorten minder zijn moge, de vermenigvuldiging van deze, moet ook het vertier der echte soort krachtdadig aandoen en het vruchtbaar Ambon zal welhaast aan de uitbreiding der cultuur van nog andere rijke voortbrengselen kunnen dienstbaar zijn.

Het monopolie van de muscaat noot op Banda kan niettemin behouden blijven. Trouwens des zelfs noodlot hoezeer dezelfde vrucht op het eiland *Diemen* in de Botanybay zeer welig wast, schijnt nog in een ver verschiët verwijderd.

Dan wij achten dat de beslissing van dit object geene verhaasting nodig heeft, om niet alles gelijk te omvatten. En zoo vertrouwen wij dan ook hiermede dezen onzen taak te hebben voleindigd.

Ten slotte moeten wij U. K. H. doen opmerken, dat wij doorgaans, maar bovenal in de Instructie voor C. C. G. G. getracht hebben,

¹ Ik vermoed, dat bedoeld werd art. 85, geworden art. 82. Het vermeld art. 65, correspondeert met art. 61 van het Reglement van 1815 en handelt over „quaestiën, rakende buiten en prijzen”.

zoodanige algemeene en voor alle mogelijke gevallen toepasselijke voorschriften te brengen als ons geschikt zijn voorgekomen al die zwarigheden te prevenieren, welke naar ons inzien onafscheidelijk zijn van het geven van al te bepaalde Instructien op zulke onmeetelijke afstanden, waar niet telkens en op alle punten, soms van dringenden aard s'Vorsten wil kan worden gevraagd of ingewagt, en waar vele tusschengekomen omstandigheden de situatie van zaken tusschen het moment van het alhier arresteren van zoodanige Instructien, en den ogenblik dat die op de plaats zelve moeten worden in werking gebragt geheel en al hebben kunnen veranderen.

Alles toch komt aan op de talenten, den goeden wil, en de gepaste voorzigtigheid door ernst gerugsteund van hen die in de benoeming tot C. C. G. G. van wegens U. K. H. voor Nederlandsch Indie, met Hoogst deszelfs vertrouwen vereerd zijn, en dat zij van overigens de nodige ruimte hebben, om U. K. H. vaderlijke en wijze bedoelingen *in het Reglement op het beleid der Regering gemanifesteerd*, op de beste en zekerste wijze te kunnen realiseeren.

Al het welk dan ook U. K. H. minder huiverig zal maken, om aan de ontwerpen, welke wij hiermede de eer hebben Dezelve aan te bieden, hoogstdeszelfs goedkeuring te geven, en overigens het Rapport van Heeren C. C. G. G. uit Indie in te wagten ten einde als dan over deze aangelegene zaak finale dispositien te kunnen nemen.

De Raad van Koophandel en Kolonien.